

ДЕКОРАТИВНАЯ ФОРМА *CARPINUS BETULUS* L.
В ДЕНДРОПАРКЕ "СОФИЕВКА" НАН УКРАИНЫ

Л.П. Ищук

Дендрологический парк "Софиевка" НАН Украины,
Украина, Умань

На основании литературных данных и собственных исследований деревьев ценной в декоративном отношении формы *Carpinus betulus* L., которые растут в коллекциях дендропарка "Софиевка", определено название этой формы, как *C. betulus* var. 'Globosa'. Приведены результаты опытов по вегетативному и семенному размножению этих форм.

ORNAMENTAL FORM OF *CARPINUS BETULUS* L.
IN A DENDROLOGICAL PARK "SOFIIVKA"
OF THE NAS OF UKRAINE

L.P. Ishchuk

Dendrological park "Sofiivka", National Academy
of Sciences of Ukraine, Ukraine, Uman

Based on the data taken from literature and on our research done with the trees of a very important ornamental form *Carpinus betulus*, which are grown in the collections of a dendrological park "Sofiivka", such a name of this form as *C. betulus* var. 'Globosa' is determined. The results of the experiments made on vegetative and seed propagation of this form are presented in the paper.

УДК 712.253(477.52)

ДЕРЕВНА РОСЛИННІСТЬ СТАРОВИННИХ ПАРКІВ — ПАМ'ЯТОК САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ У СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Ю.О. КЛИМЕНКО

Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України
Україна, 01014 Київ, вул. Тімірязєвська, 1

Наведено історичні відомості про Кияницький і Тростянецький парки та плани деревної рослинності цих об'єктів. Зазначено часткове заміщення дубових насаджень насіннєвого походження порослевими та тенденції збіднення таксономічного складу парків і заміни дібров ясеневниками.

У Сумській обл. є два старовинних парки — пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення: Кияницький та Тростянецький (Сумський і Тростянецький р-ни відповідно).

Кияницький парк засновано у другій половині XIX ст. Він належав родині поміщиків — власників цукрового заводу Ліщинських. Палац було збудовано на початку 90-х років [3]. У XX ст. він горів, але був відбудований у первинному вигляді, зараз знову почав руйнуватися. Поруч з палацом є господарська споруда. Каретні сараї розташовані в селі за межами парку. З паркових споруд зберігся цегляний ачочний міст через яр (рис. 1).

© Ю.О. КЛИМЕНКО, 2000

Сучасна площа парку становить 55,7 га. У 1956 р. в ньому налічувалося близько 70 видів і форм деревних рослин [2], у наш час — лише 45, тобто відбулося значне збіднення таксономічного складу. Але і зараз у парку є багато старих рослин інтродукованих видів, зокрема, 4 дерева гінго дволопатевого (у найбільшого діаметр стовбура — 52 см, висота — 18 м), ялиця одноколірна (діаметр стовбура — 56 см, висота — 18 м), сосни Веймутова (діаметр — до 76 см, висота — до 28 м), модрини сибірська (діаметр — до 60 см, висота — до 28 м) та європейська (діаметр — до 52 см, висота — до 20 м), ялини європейські (діаметр — до 72 см, висота — до 25 м), платан кленолистий (діаметр — 84 см, висота — 20 м), дуби червоні (діаметр — до 80 см,

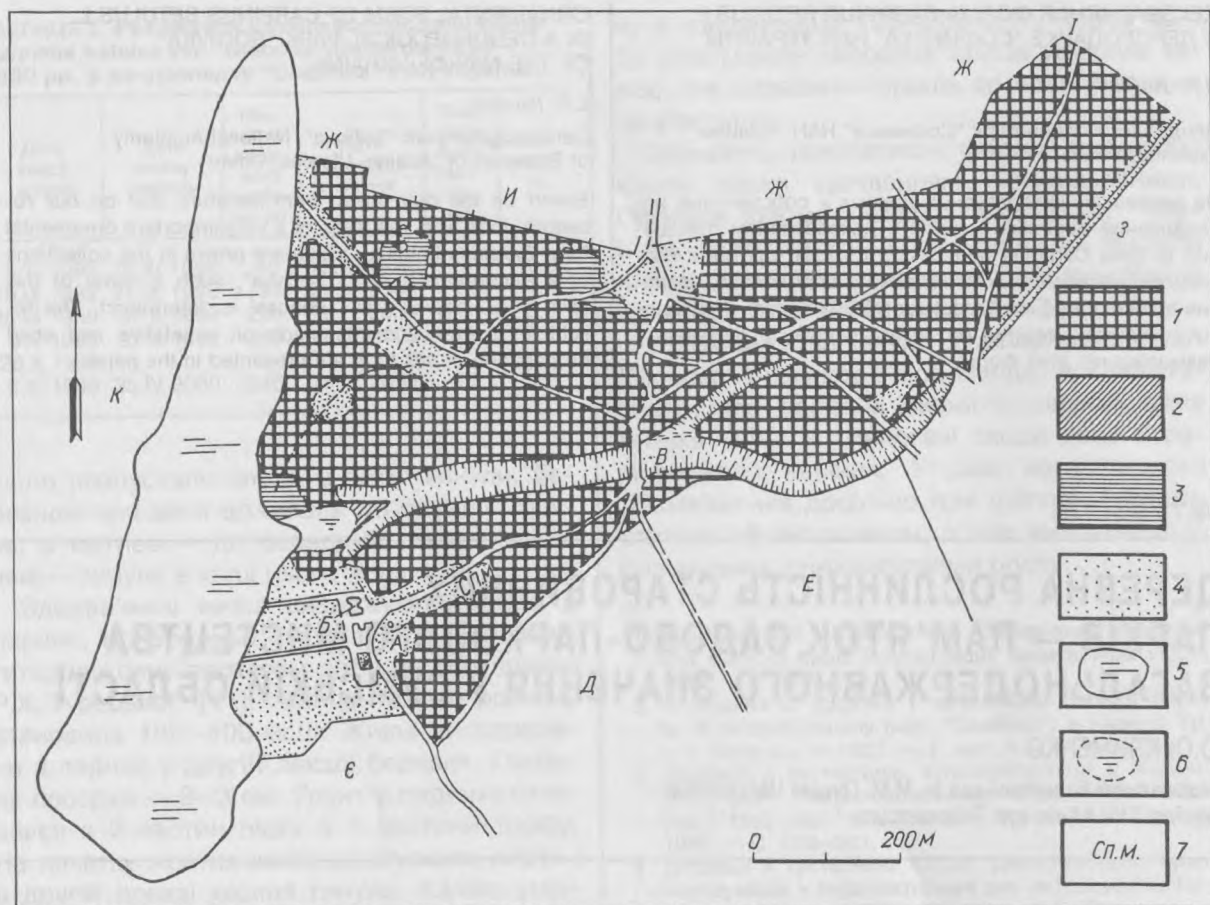

РИС. 1. План деревної рослинності Кияницького парку:

1 — дуб звичайний; 2 — клен ясенелистий; 3 — тополя біла; 4 — галявина; 5 — водойма; 6 — болото; 7 — спортивний майданчик; А — палац; Б — господарська споруда; В — старовинний міст; Г — стадіон; Д — паркові насадження, які не входять в межі Кияницького парку; Е — с. Кияниця; Ж — ліс; З — городи; И — дитячий табір; І — с. Нова Січ; К — сосновий ліс

висота — до 25 м), клени цукристі (діаметр — до 72 см, висота — до 20 м), вільха сіра розсіченолистої форми тощо. Інтродуковані дерева, крім клена ясенелистого, трапляються лише поодинокі або невеликими групами, тому на плані деревної рослинності (рис. 1) вони не наведені.

Створювався парк на базі природної діброви. У насадженнях є дуб звичайний із діаметром стовбура 680 см в обхваті та інші великі дерева, вік яких набагато перевищує час існування парку. І зараз дуби переважають на більшій частині площі (рис. 1). Вікова діброва займає 28 га, на 13,8 га вона має вік 60 років (трапляються лише поодинокі

дуби, яким понад 150 років) — ця діброва природна, але лише 20 % дерев мають насінневе походження, решта — порослеве, ще 3,9 га займають лісові культури дуба звичайного у віці 45 років. Наведені дані свідчать про те, що у воєнні та повоєнні роки була вирубана частина парку (17,7 га). На 13,8 га дуб відновився від пнів, але ці насадження поступаються діброві, яка має насінневе походження, не тільки за таксаційними показниками, але й за естетичністю.

Крім діброви в парку є дві ділянки тополі білої (загальною площею 1,5 га), одна — клена ясенелистого (0,9 га, клен розповсюджується самосівом по дну яру) та галявини.

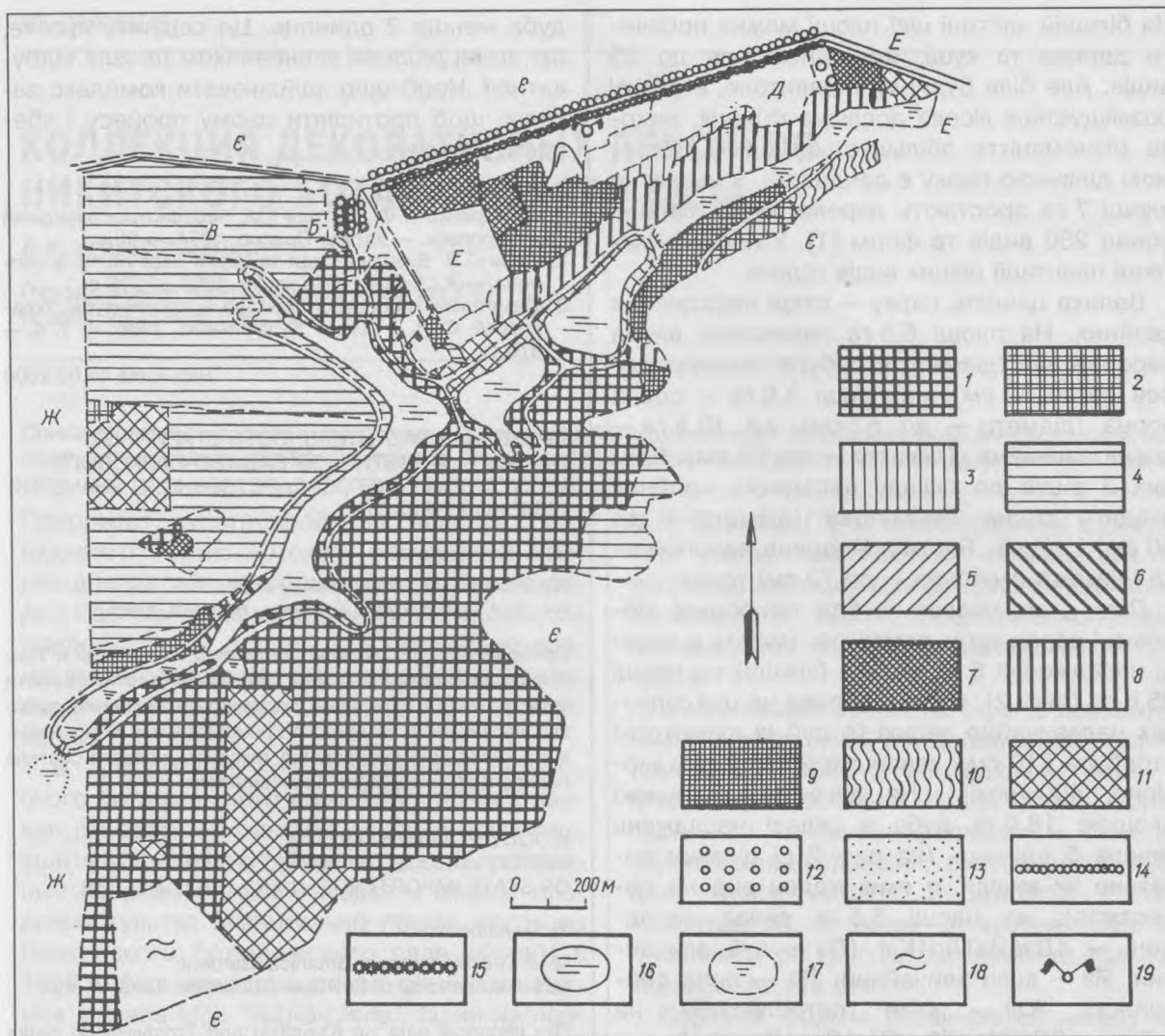

РИС. 2. План деревної рослинності Тростянецького парку:

1 — дуб звичайний; 2 — дуб червоний; 3 — липа серцелиста; 4 — ясен звичайний; 5 — клен гостролистий; 6 — вільха чорна; 7 — інші листяні види; 8 — сосна звичайна; 9 — ялина звичайна; 10 — сосна чорна; 11 — виділ, в якому жоден вид не переважає; 12 — плодовий сад; 13 — галявина; 14 — рядова посадка листяних дерев; 15 — рядова посадка хвойних дерев; 16 — водойма; 17 — болото; 18 — рілля; 19 — контора (держлісгоспу, лісництва); А — будинок управителя, Б — господарська споруда, В — грот Німф, Г — подвір'я контори держлісгоспу, Д — дендрарій, Е — м. Тростянець, Є — сільськогосподарські угіддя, Ж — ліс

Тростянецький парк розташований на околиці Тростянця. Місто з 1720 р. належало Надоржинським, потім перейшло до Олексія Івановича Корсакова (помер у 1816 р.) — саме він на початку XIX ст. почав створення парку "Нескучне", — пізніше до Василя Петровича Голіцина (1800—1866). Після смерті В.П. Голіцина його син Олексій продав маєток якійсь особі, яка невдовзі перепродала садибу цукрозаводчику Леопольду Кенігу

(помер у 1903 р.), у якого її успадкували його чотири сини — Карл, Фрідріх, Олександр та Юлій, а з 1913 р. основним господарем став Юлій Леопольдович.

Палац та інші споруди розташовані у Тростянці на відстані 2 км від парку. У парку є (рис. 2) руїни грота Німф, збудованого у 1809 р., та будинок управителя і господарська споруда, зведені у 1911 р. [3].

Сучасна площа парку становить 264 га.

На більшій частині цієї площі можна побачити дерева та кущі, які відносяться до 35 видів. Але біля будинку управителя, в якому розміщується лісова дослідна станція, видове різноманіття збільшується вдвічі. Особливою ділянкою парку є дендрарій. У ньому на площі 7 га зростають дерева, кущі, ліани — понад 250 видів та форм [1]. У парку є маточні плантації різних видів горіхів.

Велика цінність парку — старі насадження хвойних. На площі 6,5 га переважає ялина європейська (діаметр стовбура окремих дерев сягає 80 см), на площі 1,6 га — сосна чорна (діаметр — до 52 см), на 10,8 га — сосна звичайна (діаметр — до 72 см). Крім цих 3 видів до складу насаджень хвойних входять сосна Веймутова (діаметр — до 80 см) і сосна Банка, модрина європейська (діаметр стовбура — до 72 см) тощо.

Парк створювався на базі природної діброви. І зараз дуби домінують (мають у складі насадження 5 одиниць і більше) на площі 85,6 га (рис. 2). Окремі дерева на цих ділянках надзвичайно великі (є дуб із діаметром стовбура 810 см і заввишки 35 м, а вік, імовірно, 400 років). На ділянках загальною площею 18,9 га дуба у складі насаджень менше 5 одиниць (на рис. 2 ці ділянки показано як виділи, в яких жоден вид не переважає): на площі 5,5 га склад насаджень — 4Дз4Яз1Лп1Клг (Дз — дуб звичайний, Яз — ясен звичайний, Лп — липа серцелиста, Клг — клен гостролистий), на 1,7 га — 3Дз2Клг2Клп1Яз1Яле1Лп (де Клп — клен польовий, Яле — ялина європейська), на 11,7 га — 4Дз4Лп2Яз. На площі 59,1 га домінують вікові ясени. У складі цих ділянок

дуба менше 2 одиниць. Це свідчить про те, що зміна діброви ясеневником почала відбуватися. Необхідно здійснювати комплекс заходів, щоб протидіяти цьому процесу і зберегти діброву.

1. Гончаренко П.Ф., Патлай І.М. Червонотростянецький дендропарк. — Харків: Прапор, 1974. — 60 с.
2. Липа О.Л. Визначні сади та парки України та їх охорона. — К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1960. — 176 с.
3. Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР. — Киев: Будівельник, 1986. — Т. 4. — 376 с.

Надійшла 16.03.2000

ДРЕВЕСНАЯ РАСТИТЕЛЬНОСТЬ СТАРИННЫХ ПАРКОВ — ПАМЯТНИКОВ САДОВО-ПАРКОВОГО ИСКУССТВА ОБЩЕГОСУДАРСТВЕННОГО ЗНАЧЕНИЯ СУМСКОЙ ОБЛАСТИ

Ю.А. Клименко

Национальный ботанический сад им. Н.Н. Гришко НАН Украины, Украина, Киев

Приведены исторические сведения о Кияницком и Тростянецком парках и планы древесной растительности этих объектов. Отмечено частичное замещение дубовых насаждений семенного происхождения порослевыми и тенденции сокращения таксономического состава парков и смены дубрав ясеневниками.

WOODY PLANTS IN OLD PARKS — RELICS OF LANDSCAPE ART OF STATE IMPORTANCE IN THE SUMY REGION

Yu.O. Klimenko

M.M. Grishko National Botanical Gardens National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine, Kyiv

The historical data on Kiyanitski and Trostyanetski parks and plans of trees arrangement in these objects are cited. Partial replacement of oak plantations by seedlings and tendencies of impoverishment of taxonomic composition and supplement of oaks by ashes are observed.